

„Marghiolița“ Ghica-Sturdza-Roznovanu, sclava iubirii neînfrânate

La începutul veacului XIX, Moldova avea parte de multe femei frumoase, care suceau mințile bărbaților de viță nobilă și-i aduceau în stare de orice faptă necugetată. Aceștia erau gata să dezlănțuie oricând prăpădul pentru a putea fi alături de domnița care le răpise inima, chiar dacă pentru asta trebuia să calce apăsat peste legile țării și ale bisericii.

Una dintre aceste teribile „femmes fatales“ a fost dumneai Maria Ghica, cea socotită de toți cei din epocă drept o frumusețe „strălucită“ și despre ea Gheorghe Sion scria că „toate grațiile din mitologie îi făcuseră parte din darurile lor: totul, figură, talie, spirit erau în perfecțiune la dânsa, se putea zice că reprezintă idealul frumuseții perfecte“. Poetul Alexandru Beldiman, „cel mai distins tânăr de atunci“, găsisese în ea „obiectul adorațiunii și inspirațiunii sale“, însă Maria a renunțat curând la el și, în 1824, s-a căsătorit cu beizadeaua Nicolae Sturdza, fiul domnitorului Ioniță Sandu Sturdza. Deoarece acesta era trimis zălog la Stambul, cununia s-a oficiat acolo. În scurtă vreme, Maria – devenită alintată cucoană Marghiolița Sturdza – a speriat lumea cosmopolită din capitala imperiului cu frumusețea ei neasemuită. Mulți dintre ambasadorii marilor puteri trimiși la Constantinopol uitau de menirea lor diplomatică și ajungeau la duel visând la favorurile frumoasei moldovence. Se lățise chiar zvonul că însuși sultanul Mahmud al II-lea, văzând-o la o paradă prin fața moscheii de la Sfânta Sofia, uimit de șarmul ei „nepământean“, a invitat-o la palat să-i viziteze haremul și să stea câteva ceasuri la taclale netulburați de nimeni. Beizadeaua Niculăieș nici că avea cum să zădărnicească porunca pa-dișahului și se va fi făcut că nu înțelege apropourile galante ale invitației făcute soției sale.

După ceva vreme, apropierea unui nou răzbel între muscali și otomani a făcut-o pe Marghiolița Sturdza să-și părăsească soțul legiuit și, urcându-se degrabă pe o corabie, să se întoarcă în țărișoară. După încheierea păcii de la Adrianopole, când pricinile imperiilor s-au mai domolit, ea a voit să plece în Rusia cu generalul cneaz Muhanov, dar fiindcă acesta nu i-a făcut rost, la plecarea din Iași, de o caleașcă luxoasă, așa cum i se cuvenea, Marghiolița s-a dat la nevricale peste poate, l-a palmuit pe curtezanul său și de la Sculeni a făcut cale întoarsă acasă, zicând că nu-i face în vreun fel trebuință un asemenea „prinț calic“.

La puțin timp după aceste întâmplări, cucoana Marghiolița s-a recăsătorit cu marele logofăt Costache Sturdza, neținând seama că el se apropia de șaizeci de ani, că mai fusese căsătorit și că avea patru copii mari. De bună seamă, averea acestuia, stăpânul marelui conac de la Ruginoasa între multe altele, compensa mulțămitor toate aceste mici-mari neajunsuri. Costache Sturdza se înamorase „la nebunie“ de frumusețea cu ochi alunecoși de cadână care speriască Stambulul, însă el nici nu bănuia ce primejdie îl păștea. Unul dintre bărbații bogați și pătimiși ai Iașilor din acea vreme, Nicolae Roznovanu, a uitat de orice conveniențe și a început să facă o curte asiduă cucoanei Marghiolița, deși era văr primar, după tată, cu primul ei soț, beizadeaua Nicolae Sturdza, care, pe veci neconsolat de pierderea soaței sale, se sfârșise în anul 1832. Ca să scape de nepotolitul curtezan al doamnei sale, Costache Sturdza a întreprins cu aceasta o călătorie prin depărtările stepei rusești, încercând zadarnic să ascundă giuvaierul cel mai de preț al amurgului vieții sale de ochii hulpavi ai prădătorului. Nicolae Roznovanu nu s-a lăsat și i-a urmărit îndeaproape, închiriind apartamente în aceleași oteluri la care trăgea și familionul fugar. Aproape ruinat de cheltuielile fără număr la care fusese supus, Costache Sturdza s-a întors în țară dimpreună cu podoaba sa, urmat bineînțeles de neobositul Nicolae Roznovanu, care amarnic se juruise că nu se va lăsa până ce nu va pune gheara – și nu numai! – pe cea mai frumoasă muiere a tărâmurilor dintre Stambul și Petrograd. La

Iași, vârstnicul boier Costache, care se încapățâna să nu se lase încornorat de hainul Roznovanu, și-a refăcut în scurt timp averea, luând postul de ministru al afacerilor „dinlăuntru“ oferit de domnitorul Mihalache Sturdza, ruda sa. Dar vizitele dese, pe care Nicolae Roznovanu continua să le facă cucoanei Marghiolița pe când soțul acesteia era ocupat cu treburile cancelariei domnești, deveniseră subiectul cel mai picant de discuție în societatea ieșeană a timpului. Ca să curme această situațiune și să nu mai fie arătată cu degetul de conیtele pudice din lumea bună, în deplină înțelegere cu amarezul care nu se mai sătura de nurii săi încă neveștejiți, Marghiolița a pus la cale un plan prin care urmărirea să-l oblige pe Costache Sturdza să divorțeze. Potrivit acestei socoteli, cucoana Marghiolița îl informă pe soțul ei că dorește să se retragă pentru un timp la Ruginoasa, ca să se recreeze în liniștea naturii. Neputându-și acompanya soția, dar temător de feluritele ispite cărora aceasta le putea cădea pradă, Costache îl rugă pe fiul său Săndulache s-o însoțească. Marghiolița ajunsese la Ruginoasa noaptea și își făcu intrarea la lumina torțelor, fiind întâmpinată de sute de țărani aduși anume ca să-i ureze „Bun-venit!“ Conform instrucțiunilor transmise de vârstnicul dar influentul dregător, paza castelului era asigurată de zece arnăuți și cincizeci de plăieși. La mai puțin de o săptămână de la sosire, cucoana Marghiolița fu anunțată de Nicolae Roznovanu că va călca poarta conacului în mare taină anume pentru a o răpi. În fruntea unui număr de oameni înarmați, aleși dintre feciorii cei mai vajnici de pe moșiile sale și a unei cete de arnăuți tocmiți pe bani grei, Roznovanu ocoli capcanele întinse în lungul drumului de Săndulache, „păzitorul“ cinstei familiei sale. Când ajunsese la Ruginoasa, porunci să fie distruse cu topoarele porțile și să fie alungați apărătorii de pe ziduri. Trădat și de arnăuții săi, care fuseseră cumpărați cu oarece pungi galbeni de Nicolae Roznovanu, Săndulache Sturdza rămase singur să apere scara care ducea în apartamentul cucoanei Marghiolița. După ce ucise doi dintre atacatori, fu înjunghiat în inimă de unul dintre arnăuții lui Roznovanu. Cucoana Marghiolița, „leșinată“ în apartamentul său, fu transportată în castelul curtezanului ei de la Stânca – Iași.

Informat de cele întâmplate la Ruginoasa, Costache Sturdza a fost sfâșiat de durere, dar nu pentru moartea fiului său, la înmormântarea căruia nici nu s-a dus, ci pentru răpirea cucoanei Marghiolița, icoana terfelită a ochilor săi. Cerând domnitorului să i se facă dreptate, principele a ordonat ca o sută de lăncieri din garda sa să meargă la Stânca, să-l prindă pe Roznovanu și să-l ducă la Ruginoasa pentru reconstituirea crimei, iar pe cucoană s-o predea soțului. Ordinul domnitorului nu a putut fi însă îndeplinit dintru bun început, zidurile castelului de la Stânca fiind apărate de oameni înarmați. Mihalache Sturdza a poruncit atunci ca palatul să fie înconjurat și nimeni să nu poată pătrunde înăuntru. Înfometăți, apărătorii lui Nicolae Roznovanu au început să fugă, ceea ce l-a făcut să-i mărturisească amantei sale că va trebui să se predea. Cunoscând slăbiciunea pe care soțul o avea pentru dânsa, Marghiolița l-a sfătuit pe Roznovanu să nu facă un asemenea gest, care putea să-l priveze pentru mult timp de libertate, propunându-i s-o lase să se întoarcă acasă, în schimbul încetării acțiunii de urmărire. Zis și făcut. Îndată ce a primit scrisoarea Marghioliței cu această propunere, Costache Sturdza, înnebunit de bucurie, a cerut domnitorului să înceteze asediul și să se oprească ancheta. Mihalache Sturdza, deși a fost surprins de cererea vărului său, de a lăsa nepedepsită crima care curmase viața unui fiu de mare bravură pentru o femeie adulteră, a acceptat totuși nefireasca rugămintă. Astfel, bătrâiorul soț și-a putut aduce soțioara cea nurlie acasă pentru ca viața să-și urmeze pe mai departe cursul legiuit.

Liniștea boierului Costache n-a durat însă prea mult. Cam la nouă luni după consumarea dramei de la Ruginoasa, cucoana Marghiolița, însoțită de același Nicolae Roznovanu, a fugit din Iași. Aflând vestea, Costache Sturdza „plângea, zbigera, se bocea, tăvălindu-se pe jos ca copiii“. Fugarii, însoțiți de șaisprezece oameni bine înarmați, au trecut în Bucovina, unde la 10 noiembrie 1842 s-au cununat după „ritul ortodox“, deși cucoana Marghiolița nu fusese încă divorțată de Costache Sturdza. La cererea domnitorului, cuviosul mitropolit Veniamin Costache a făcut

cunoscut tuturor că această căsătorie nu este legală, fiind „în afară de lege și împotriva canoanelor“. Cu aprobarea patriarhului de la Constantinopol, a pus asupra lui Nicolae Roznovanu și a cucoanei Marghiolița „sobornicească osândă, atât pentru a lor deșteptare, cât și spre pilda altora“. Ei au fost excluși din comuniunea ortodoxă și niciun membru al clerului nu avea voie să-i „primească în biserică, nici să le dea anafură sau să-i poftească la masa, sub cumplita amenințare a caterisirii“. Neli-niștiți de cumplita întorsătură pe care o luaseră lucrurile, ce păreau cu totul scăpate din frâiele sorții, Nicolae Roznovanu și cucoana Marghiolița s-au dus ei înșiși la Constantinopol, unde au încercat să obțină dezlegarea patriarhului, dar cererea le-a fost refuzată cu „asupra de osândă“, aruncându-se către ei anatema creștinească. Nemulțumiți, în fărâdelegea lor, ibovnicii au trecut la catolicism și apoi la protestantism, fiind divorțați și cununați, încă o dată, de către pastorul ambasadei anglicane de la Constantinopol. Fiindcă divorțul și căsătoria oficiată de pastorul amintit erau considerate ilegale în Moldova, iar Costache Sturdza insista ca vinovații să fie aspru pedepsiți, ei au fost nevoiți să trăiască mai mulți ani în cele străinătăți. Cei doi copii pe care cucoana Marghiolița i-a avut între timp au fost considerați ca născuți în cumplită „amestecare de sânge“.

Situația s-a limpezit abia după înscăunarea unui nou domn, Grigore Ghica, văr bun cu cucoana Marghiolița. Ca rezultat al poruncii acestuia și mai ales al banilor plătiți de Nicolae Roznovanu, mitropolitul Meletie a aprobat „ca legiuită“ căsătoria oficiată în Bucovina, iar, în 1856, mitropolitul Sofronie a eliberat două acte de naștere și botez celor doi copii, Nicolae și Smărăndița, apreciind că s-au născut „din legiuită însoțire“. Scurt timp după legalizarea căsătoriei Mariei Ghica Sturdza cu Nicolae Roznovanu, Costache Sturdza, care „căzuse în mintea copiilor“ de durere, a murit din cauza unei congestii cerebrale. A fost înmormântat la Ruginoasa, lângă fiul său.

Neîndurătorul Nicolae Roznovanu a murit la rândul său la Viena, în mai 1858, fiind adus și înmormântat de cucoana Marghiolița la Roznov, în

ținutul Neamț. Aceasta a mai trăit încă mulți ani, „în mare belșug“, îndulcindu-se la Palatul Roznovanu din Iași cu felurite cofeturi și zaharicale, ca pe vremuri în iatacul sultanului. Cea mai frumoasă imagine a Palatului Roznovanu este cea de la sărbătorile de iarnă de altădată. Pe vremuri, doar familiile boierești preumblate prin „franțuzime“ și prin Germania, asemenea Marghioliței și lui Nicolae Roznovanu, avea obiceiul împodobirii pomului de Crăciun. Cucoana Marghiolița pune un brad mare în casă și un altul, și mai mare, în curtea din față, și îi încărca cu daruri. La Palat, erau invitați mosafirii de vază, dar exista o mare grijă și pentru copiii sărmani, cărora li se puneau afară bunătățuri de care să se bucure și ei. Pe atunci se găseau mai puține jucării de pus sub brad, iar acestea erau făcute în special din lemn: păpuși, arme, săbii. Dar existau nenumărate dulciuri – turtă dulce, alivenci, plăcinte poale-n brâu, pandișpan, „guguluf“, feluriți cozonaci sau „babe opărite tare bune“ (un fel de savarine de acum). Bine primite erau și „învârtitele“ – un aluat rotit de mai multe ori ca un colac, plin de zahăr și nucă. Și nu lipseau nici „minciunele“, care erau bucăți de aluat cu nodulețe, prăjite și presărate cu zahăr pisat. Dar cel mai spectaculos desert era cel cu perje umplute cu miez de nucă și coapte încetisor în vatră. În ceea ce privește băuturile, erau foarte apreciate oranjadele din portocale stoarse, dar mai ales mustul dulceag adus de la Bucium, Huși, Bohotin și Cotnari. Mustul era „tăiat“ – oprit din fermentare încă de toamna și păstrat în beciuri reci, adânci, special pentru ocazii speciale. Vizitiii care așteptau în fața Palatului făceau un foc mare, la care se încălzeau, iar servitorii le aduceau, din când în când, câte o cofă mare cu vin fiert. Întreaga curte era luminată de ceane umplute cu păcură căreia i se dădea foc și care ardea încet, până dimineața. Această viețuire plină de bogăție și răsfăț a durat până în mai 1888, Marghiolița bucurându-se de mare trecere, lumea uitându-i păcatele și greșelile tinereții. Înainte de moarte, deși fusese atâta amar de vreme sub apăsarea blestemelor patriarhului ecumenic și ale mitropolitului pământean, a lăsat cu limbă de moarte să fie înmormântată în vechea catedrală a Mitropoliei din Iași, ceea ce s-a și făcut

spre uimirea drept-credincioșilor, care nu înțelegeau cum de unei fâpturi care fusese supusă mai degrabă caprițiilor nepotolite ale liubovului decât canoanelor nestrămutate ale bisericii i se cuvenea o asemenea cinstire...